

DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.4.2>

УДК 378.014.3:005.6

Олена Аніщенко

<https://orcid.org/0000-0002-6145-2321>

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу андрагогіки

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна

Національної академії педагогічних наук України,

вул. Максима Берлінського, 9, 04060, Київ, Україна

anishchenko.olena@gmail.com

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НЕФОРМАЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Статтю присвячено аналізу проблеми професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформального освітнього простору у контексті науково-методичного супроводу й науково-методичного забезпечення. Викладачів закладів вищої освіти виокремлено як категорію дорослих, що навчаються (залучених до навчання). Акцентовано увагу на ролі неформальної освіти як ресурсу професійного зростання викладачів. Наголошено, що саме неформальні освітні практики забезпечують гнучкість, адаптивність і можливість інтеграції інновацій у діяльність науково-педагогічних і педагогічних працівників. Такі практики створюють умови для обміну досвідом, розвитку професійних компетентностей, сприяють плеканню культури навчання впродовж життя. Розкрито сутність науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів. Науково-методичний супровід потрактовано як динамічну екосистему, що охоплює ресурси, інструменти, ініціативи і дії (процедури) моніторингово-діагностичного, змістового, контрольного-аналітичного спрямування для актуалізації професійного потенціалу науково-педагогічних і педагогічних працівників. Обґрунтовано, що цей супровід як рушій розвитку культури навчання впродовж життя забезпечує цілеспрямовану трансформацію освітніх процесів у контексті розвитку й саморозвитку особистості. Підкреслено його динамічність, особистісну й практичну зорієнтованість, що відповідає сучасним викликам у сфері вищої освіти. Здійснено порівняльний аналіз науково-методичного забезпечення й науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів, визначено їх спільні та відмінні характеристики, окреслено значення для формування конкурентоспроможного кадрового складу закладів вищої освіти. Обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної освіти.

Ключові слова: безперервна освіта, викладачі закладів вищої освіти, компетентності, науково-методичне забезпечення, науково-методичний супровід, неформальна освіта, професійний розвиток.

ВСТУП

У сучасному світі спостерігається посилення динаміки оновлення інформації та технологій, що впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства, а також на освіту. Найбільш відчутним цей вплив є у вищій освіті як провідній сфері плекання інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців. Саме заклади вищої освіти стають осередками адаптації до нових реалій, оскільки мають забезпечити умови для безперервного особистісно-професійного зростання суб'єктів освітньої взаємодії і, зокрема, науково-педагогічних працівників. Важливого значення також набуває те, що надання можливостей для професійного розвитку визнано однією з чотирьох ключових стратегій і практик, здатних покращити добробут викладачів у сфері освіти дорослих (European Association for the Education of Adults, 2025), що увиразнює його визначальну роль у сучасній освітній політиці.

Такий підхід не лише інтегрує особистісні та інституційні потреби, а й сприяє створенню стійких умов як для гармонізації професійної діяльності науково-педагогічних і педагогічних працівників, так і для освітнього середовища закладів вищої освіти в цілому. Це також підтверджує доцільність поглибленого дослідження науково-методичного супроводу як провідної умови оптимізації професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти.

Професіоналізм науково-педагогічних і педагогічних працівників має вирішальне значення для формування «високоякісного» навчального досвіду та ефективного управління в роботі з дорослими учнями, зокрема з тими, хто має «найскладніші» потреби (European Basic Skills Network, 2025). При цьому соціальні виклики пріоритезують для викладачів закладів вищої освіти постійний розвиток професійних компетентностей, безперервне самовдосконалення, опанування сучасних технологій навчання, розвиток здатності оперативно орієнтуватися в складному ландшафті освітньо-наукового інформаційного простору (Бульвінська, Капралова, 2022) тощо. Окрім соціального виміру особистісно-професійного зростання йдеться, зокрема, й про посилення компетентісного потенціалу викладачів у сфері вищої освіти як невід'ємного складника їхніх професійних завдань (Eurydice, 2024) (інституційний рівень), й вектор самореалізації (індивідуальний рівень).

Водночас важливу роль у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти відіграє неформальна освіта. Вона доповнює формальні освітні практики, уможливорює створення сприятливого гнучкого, контекстуалізованого, структурованого простору для професіоналізації викладачів. Неформальна освіта слугує середовищем реалізації науково-методичного супроводу, забезпечуючи синтез інноваційних і традиційних підходів, поєднання різних форматів навчання, контекстуалізованість розвитку компетентісного потенціалу викладачів як категорії дорослих здобувачів освіти тощо. Науково-методичний супровід інтегрує діагностичні, змістові, оціночні та інші інструменти для забезпечення узгодженості траєкторій безперервного зростання з метою адаптації викладачів до сучасних викликів, формування культури навчання впродовж життя, забезпечуючи якість удосконалення освітніх процесів, спрямованих на професійний розвиток і саморозвиток.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних наукових працях українських дослідників актуалізовано роль неформальної освіти як гнучкого середовища для розвитку компетентностей педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, що дозволяє адаптуватися до динамічних змін в екосистемі освіти і науки (О. Баніт, О. Волярська, Л. Лук'янова, С. Прийма, О. Самодумська, М. Скрипник, Т. Сорочан та інші). Важливим напрямом наукових пошуків є дослідження впливу цифровізації на трансформацію професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників, неформальної освіти як складника ціложиттєвого навчання (І. Агєєва, В. Бабаєв, В. Биков, Ю. Вороніна, С. Іванова, Л. Лупаренко, Т. Момот, В. Нехай, Т. Новицька, Г. Ортіна, М. Острога, О. Пінчук, С. Плотніченко, О. Спирін, Г. Стадник, В. Шамо́ня, О. Шершень, А. Яцишин та інші). Для нашого наукового пошуку особливу наукову й практичну цінність становлять напрацювання вчених щодо теоретичних і прикладних аспектів проєктування та впровадження науково-методичного супроводу професійного розвитку, який постає ключовим чинником модернізації національної системи освіти (В. Бенера, Л. Кондратова, В. Сидоренко, Н. Філіпська та інші).

У міжнародному науковому дискурсі проблема науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної освіти розглядається крізь широкий спектр ракурсів, зокрема:

- *моделі наставництва, коучингу*: у працях (Koutsoukos, & Sipitanou, 2020; Nuis, Segers, & Beausaert, 2023) акцентовано увагу на теоретичних і концептуальних питаннях їх дослідження та реалізації, що має значення для розвитку неформальних освітніх практик у контексті формування культури професійного зростання;

- *професійні мережі та ком'юніті практиків*: напрацювання зарубіжних авторів (Buch,

2021; Wenger-Trayner, E., & Wenger-Trayner, B., 2020) створюють підґрунтя для позиціонування науково-методичного супроводу як процесу підтримки викладачів у професійних спільнотах, в яких неформальне навчання відбувається через обмін досвідом, колективне вирішення проблем, «співтворення» знань;

• *гнучкі цифрові екосистеми*: результати досліджень (Bates, 2019) увиразнюють можливості створення й використання цифрових платформ, які доцільно розглядати як різновид організаційно-методичного супроводу у неформальному просторі на основі забезпечення доступу до ресурсів, аналітики, інструментів саморефлексії викладачів тощо;

• *оцінювання та рефлексія як складники супроводу*: наукові праці (Bound, & Stack, 2012; Maigenet, & Burton, 2008) є підґрунтям для умовиводів про те, що науково-методичний супровід у неформальній освіті має включати механізми рефлексії та самооцінювання, які дозволяють викладачам інтегрувати нові знання в професійні практики.

Зазначені вище та багато інших зарубіжних досліджень демонструють, що науково-методичний супровід в умовах неформальної освіти виходить за межі традиційного уявлення про його ресурсний складник («науково-методичне забезпечення»), набуваючи форматів наставництва, професійного мережування, цифрових екосистем тощо. Це забезпечує гнучкість і різноформатність, індивідуалізацію професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти, що є ключовим чинником збереження людського капіталу, забезпечення конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Опрацювання дослідницьких матеріалів свідчить про те, що, попри значну увагу до питань професійного розвитку викладачів, більшість досліджень присвячено висвітленню його організаційних і змістових аспектів, загальних моделей безперервної освіти, особливостей цифровізації тощо. Водночас проблема науково-методичного супроводу в неформальному освітньому просторі залишається недостатньо дослідженою й концептуалізованою, що й зумовило потребу її цілісного аналізу та вплинуло на обґрунтування предмету наукового пошуку.

Мета дослідження полягає в цілісному аналізі проблеми науково-методичного супроводу професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти у неформальному освітньому просторі.

Завдання дослідження зосереджено на:

- 1) висвітленні андрагогічного аспекту професійного розвитку викладачів як суб'єктів освітньої взаємодії;
- 2) окресленні ролі неформальної освіти як ресурсу професійного зростання;
- 3) розкритті сутності науково-методичного супроводу, його ролі у формуванні культури безперервного навчання науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти;
- 4) здійсненні порівняльного аналізу супроводу й науково-методичного забезпечення цільової групи;
- 5) обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної освіти

МЕТОДОЛОГІЯ

Методологію дослідження сформовано на основі андрагогічного й системного підходів з урахуванням положень концептуальних документів у сфері безперервної освіти дорослих, в яких окреслено значущість інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. Використано методи дослідження: контент-аналіз (для опрацювання українських і зарубіжних наукових джерел); порівняльний аналіз (для увиразнення сутності концептів «науково-методичне забезпечення» та «науково-методичний супровід»); метод інтерпретації (для дослідження зарубіжних моделей наставництва, цифрових екосистем); узагальнення (для увиразнення результатів наукового пошуку, відображення цілісності екосистеми

науково-методичного супроводу; методи систематизації та класифікації даних про освітні практики; структурно-функціональний аналіз (для виокремлення компонентів супроводу, зокрема моніторингово-діагностичних, контрольних-аналітичних і змістових). Методологічні засади обґрунтовано з оперттям на принципи забезпечення комплексності й прозорості аналітичних процедур, на зіставлення міжнародних і національних джерел, на інтеграцію теоретичних положень з емпіричними даними.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Викладачі закладів вищої освіти як категорія дорослих, що навчаються. Викладачі закладів вищої освіти як одна з провідних категорій дорослих, що навчаються, потребують реалізації освітніх ініціатив, спрямованих на їх особистісно-професійний розвиток, на основі андрагогічної моделі навчання, що базується на внутрішній мотивації, самостійності тощо. Визначальним у цьому контексті є перетворення життєвого досвіду науково-педагогічних і педагогічних працівників з об'єкту аналізу на провідний дидактичний ресурс (за M. S. Knowles), що уможливорює перехід від трансляції знань до самокерованого навчання, в якому професійний розвиток детермінується актуальними й реальними практичними запитами. Як свідчать результати дослідження (Hagen, Park, 2016), досвід дорослих як навчальний ресурс має зосереджуватися на компетентностях, життєвих ситуаціях, застосуванні для розв'язання реальних проблем. Важливого значення набуває не тільки врахування життєвого досвіду, а ще й забезпечення самоспрямованості, практикоорієнтованості навчання, що відповідає базовим принципам андрагогіки, які розробив M. S. Knowles) і доповнили сучасні дослідники (Knowles et al., 2020).

Використання досвіду як ресурсу навчання, створення умов для реалізації індивідуальних траєкторій професійного зростання посилюється можливостями неформальної освіти, яка реалізується через практики професійної взаємодії (обговорення з колегами, спільну рефлексію, взаємне навчання тощо). У цьому контексті науково-методичний супровід можна тлумачити як стратегічний імператив забезпечення якості неформальної освіти викладачів, що сприяє і їх особистісно-професійній трансформації, і перетворенню університетів на самонавчальні організації. Запропонований підхід увиразнює перехід від формальних моделей підвищення кваліфікації до ціннісно орієнтованої неперервності професійного зростання на основі інтеграції сучасних технологій, мережових форм співпраці, що детермінує гнучкість, адаптивність до викликів як в умовах сталого розвитку суспільства, так і в періоди нестабільності й невизначеності.

Зазначимо, що в зарубіжному науковому дискурсі наголошується на доцільності «посилення андрагогікою» програм професійного розвитку викладачів (Anderson, Boutelier, 2021); на ефективності впровадження андрагогічних принципів у корпоративні програми навчання персоналу через підвищення залученості, задоволеності учінням, довгострокове утримання навичок у порівнянні з результатами навчання в умовах традиційних освітніх практик (Bahrani, 2024). Андрагогічний підхід відіграє ключову роль у формуванні індивідуальних траєкторій професійного зростання, оскільки уможливорює побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних вікових, мотиваційних, когнітивних, психологічних та інших особливостей здобувачів (Greene, Larsen, 2018; Livingston, Cummings-Clay, 2023; Loeng, 2018), базується на врахуванні їхніх потреб у самостійному навчанні, у практичній затребуваності знань тощо. Завдяки андрагогічному підходу стає можливим створення адаптивних моделей навчання, які враховують специфічні професійні та особистісні цілі дорослих здобувачів освіти, попередній досвід, індивідуальні темпи засвоєння матеріалу тощо. Зазначене вище дає підстави для висновку про всеохопність і стратегічну значущість андрагогічного підходу, доцільність його впровадження для реалізації освітніх ініціатив з професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Неформальна освіта як ресурс професійного розвитку викладачів. За О. Самойленко, О. Поляковою, Н. Макогончук (2024), неформальна освіта як фактор підвищення якості, ефективності та результативності системи неперервної освіти сприяє зростанню попиту на різноманітні освітні послуги, трансформації мотиваційної готовності викладачів до навчання, посиленню їхньої здатності до навчання впродовж життя. У контексті сучасних освітніх, суспільних викликів неформальна освіта набуває особливо важливого значення для вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти. Як свідчить аналіз джерел (Colley, Hodkinson, & Malcolm, 2002), в її організації набули поширення різні підходи: соціально спрямовані; індивідуально спрямовані; інтегративні підходи, що фокусуються на процесах і змісті. Неформальна освіта забезпечує доступність навчання впродовж життя, створює більш прийнятні умови для особистісного й професійного розвитку. Як цілеспрямована діяльність поза межами формальних освітніх рамок, неформальна освіта охоплює широкий спектр форматів – від сертифікованих програм і масових відкритих онлайн-курсів до нетворкінгів, семінарів, майстер-класів, вебінарів тощо. Її ключова функція полягає в посиленні адаптивності цільової групи до економічних, технологічних, соціокультурних та інших трансформацій.

У порівнянні з традиційними форматами навчання, неформальна освіта демонструє гнучкість, дозволяючи виходити за межі стандартизованих програм на користь індивідуалізованих траєкторій зростання. З-поміж її переваг для професійного розвитку викладачів – персоналізація, контекстна специфіка, центрованість на слухачах/дорослих учнях. При цьому, як зазначалося вище, життєвий і професійний досвід викладачів як дорослих, що навчаються, стає ключовим ресурсом навчання. В означеному контексті неформальна освіта уособлює й простір для корпоративної андрагогіки: через спільну рефлексію, взаємне навчання досвід окремого фахівця трансформується в інтелектуальний капітал університету. Отже, науково-методичний супровід є стратегічним імперативом, що синхронізує індивідуальні траєкторії розвитку викладача з поступом університету як самонавчальної організації.

Зазначене вище свідчить про доцільність інтеграції різноманітних практик, долучених безпосередньо до професійного контексту діяльності викладачів, з акцентом на саморефлексії, взаємодії в професійних спільнотах, що сприяє розвитку відповідальності цільової групи за власні траєкторії розвитку, посиленню умотивованості викладачів як дорослих учасників освітнього процесу, формуванню компетентностей для впровадження інноваційних освітніх практик тощо. У цьому контексті науково-методичний супровід увиразнюється як необхідна умова забезпечення якості освітніх ініціатив у поєднанні з діагностикою потреб, проектуванням індивідуальних траєкторій професійного розвитку, оцінюванням результатів тощо.

Науково-методичний супровід професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників. В українському освітньо-науковому дискурсі науково-методичний супровід розглядається як педагогічна технологія й водночас специфічна система, що забезпечує досягнення визначених цілей шляхом дотримання послідовності дій і методів відповідно до окреслених потреб (Т. Сорочан, О. Часнікова); як «...різновид професійної фасилітативної підтримки, взаємодопомоги, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, інтерактивного взаємонавчання...», що «...передбачає гуманістичну, людиноцентровану спрямованість професійного розвитку...» (Сидоренко, 2018). Науковцями також визначено, що технології науково-методичного супроводу як ефективний інструмент професійного розвитку передбачає створення «мережевого диференційованого освітнього простору», що характеризується неперервністю, інтерактивністю, різновекторністю траєкторій зростання (Сидоренко, 2018).

На наше переконання, науково-методичний супровід професійного розвитку викладачів є поліаспектною терміносполукою, що відображає динамічність підтримки професійного зростання цільової групи фахівців. Такий супровід увиразнює спеціально організовану,

подекуди унормовану цілісну діяльність, у процесі якої створюються сприятливі умови для професійного зростання викладачів, їхньої професійної самореалізації. Передусім йдеться про динамічність і цілеспрямованість такого супроводу, який не обмежується «забезпеченням» – ресурсним, організаційно-інформаційним, інструктивним тощо, а передбачає системну підтримку професійного зростання. При цьому й супровід, і забезпечення мають спільні риси: сприяють підвищенню кваліфікації, педагогічної майстерності викладачів; спрямовані на підтримку та вдосконалення професійної діяльності цільової групи в структурі безперервної освіти дорослих; об'єднані спільною метою – посилення кадрового складу закладу вищої освіти, його конкурентоспроможності; оптимізація освітнього процесу, забезпечення високої якості вищої освіти. Водночас між ними спостерігаються відмінності, що визначають їхню специфіку. Стислий порівняльний аналіз науково-методичного забезпечення й науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів відображено у Таблиці 1.

Таблиця 1

Науково-методичне забезпечення й науково-методичний супровід професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти (порівняльний аналіз)

Критерії	Науково-методичне забезпечення	Науково-методичний супровід
Цільове призначення	Надання необхідних ресурсів (наукових, довідкових, навчальних, виробничо-практичних, інструктивних тощо) і матеріалів (зокрема цифрових – у текстовому, аудіо- та відеоформатах) для організації навчання. Зорієнтованість на те, «що необхідно мати» для організації освітнього процесу. <i>Приклади:</i> навчальні плани, програми курсів, монографії, концепції, посібники, порадики, стандарти оцінювання тощо	Практичне застосування ресурсів, методик тощо з метою підтримки професійного розвитку викладачів як дорослих учнів, формування культури навчання впродовж життя. Зорієнтованість на те, «як застосовувати» ресурси для професійного розвитку. <i>Приклади:</i> менторство, консультування, фасилітація дискусій, підтримка впровадження інновацій, рефлексія/зворотний зв'язок
Статус	Статичний комплекс ресурсів і документів, що створюють основу для навчання	Динамічний, гнучкий, адаптивний процес взаємодії, спрямований на актуалізацію потенціалу й підтримку професійного розвитку
Роль у розвитку	Сприяє формуванню необхідних передумов, забезпечує спроможність/можливості для професійного зростання викладачів	Актуалізація цих можливостей відбувається завдяки системній підтримці та взаємодії, що реалізуються через діалог, взаємне навчання, спільну відповідальність, і спрямовані на розвиток і самовдосконалення
Контекст	Використовується переважно у формальній освіті, у межах стандартизованих процедур тощо. Водночас не обмежується формальним освітнім простором	Поширене у формальній, неформальній та інформальній освіті, особливо в освітніх середовищах, що характеризуються потребою у гнучкості та адаптивності
Функції	Створення й підтримка ресурсної бази, забезпечення організаційно-	Підтримка професійного розвитку, фасилітація змін, стимулювання

	педагогічних умов навчання тощо	інновацій, організація рефлексії, адаптація освітніх практик тощо
Компетентності	Переважно предметно-методичні	Андрагогічні, психологічні, комунікативні, фасилітативні тощо
Фокусування	Зорієнтованість на пропозицію. Ресурсно-центрований підхід	Зорієнтованість на попит. Андрагогічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний підходи

Складено автором самостійно

Отже, маючи спільну мету, науково-методичне забезпечення є ресурсно-інформаційною основою й складником супроводу, зорієнтованим на запити й створення можливостей для навчання, тоді як науково-методичний супровід реалізує й актуалізує ці можливості через динамічну підтримку, взаємодію та адаптацію, зорієнтовану на попит/потреби, розвиток викладачів як дорослих учнів. Власне науково-методичний супровід постає як динамічна екосистема, що охоплює ресурси, інструменти, ініціативи і дії (процедури) моніторингово-діагностичного, змістового, контрольного-аналітичного спрямування для актуалізації професійного потенціалу викладачів. Як рушій розвитку культури ціложиттєвого навчання, цей супровід забезпечує цілеспрямовану трансформацію освітніх процесів, зорієнтованих на розвиток і саморозвиток особистості викладача.

Використання семантичних технологій і моделей управління знаннями (Rogushina et al., 2025) є одним із перспективних напрямів удосконалення процесуального складника науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів. Йдеться про потенціал сервісно-орієнтованого підходу та екосистемної парадигми для моделювання освітнього процесу в умовах неформальної освіти, що враховує специфіку навчання викладачів як категорії дорослих учнів.

ВИСНОВКИ

Результати здійсненого дослідження увиразнюють внесок у конкретизацію моделей професіоналізації викладачів закладів вищої освіти, концептуалізуючи науково-методичний супровід професійного розвитку як: динамічну екосистему підтримки, що виходить за межі традиційного ресурсного забезпечення; стратегічний імператив синхронізації індивідуальних траєкторій розвитку викладачів із поступом університетів як самонавчальних організацій; рушій розвитку культури ціложиттєвого навчання, що забезпечує цілеспрямовану трансформацію освітніх процесів; провідний чинник модернізації вищої освіти через забезпечення якості викладацьких кадрів.

Обґрунтовано багатовимірність значення науково-методичного супроводу: *на рівні викладачів (мікрорівень)*: оптимізація індивідуальних траєкторій професійного зростання; підтримка самокерованого навчання та саморозвитку; розвиток професійних компетентностей через рефлексивні практики; підвищення внутрішньої мотивації до безперервного навчання; *на рівні закладів вищої освіти (мезорівень)*: трансформація університетів у самонавчальні організації; посилення конкурентоспроможності кадрового складу закладу вищої освіти; оптимізація освітнього процесу та забезпечення якості вищої освіти; плекання корпоративної культури професійного зростання; *на рівні системи вищої освіти (макрорівень)*: осучаснення національної системи вищої освіти; адаптація до викликів і загроз (включно з періодами нестабільності й невизначеності); формування культури ціложиттєвого навчання; інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти тощо.

Доведено, що науково-методичний супровід професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в неформальному освітньому просторі є визначальною умовою їхнього професійного зростання та ключовим концептом сучасної андрагогічної науки й практики. Обґрунтовано, що науково-методичне забезпечення є ресурсно-інформаційним складником

супроводу професійного розвитку. Перехід від «забезпечення» до «супроводу» відображає трансформаційні зрушення у розумінні професійного розвитку викладачів.

Виявлено, що андрагогічний підхід відіграє провідну роль у проєктуванні та реалізації освітніх ініціатив, спрямованих на професійний розвиток науково-педагогічних і педагогічних працівників. Як дорослі, що навчаються, викладачі потребують моделей навчання, в яких враховано: внутрішню мотивацію; життєвий і професійний досвід як провідний дидактичний ресурс; практичну зорієнтованість на розв'язання реальних професійних проблем; самостійність у визначенні траєкторій зростання, їх персоніфікованість відповідно до конкретних потреб і контексту діяльності.

Доведено, що неформальна освіта є середовищем реалізації науково-методичного супроводу, створюючи сприятливі умови для: гнучкості та адаптивності освітніх практик до динамічних змін в екосистемі освіти і науки; персоналізації та врахування контекстної специфіки навчання відповідно до індивідуальних потреб цільової групи (викладачів); обміну досвідом через професійну взаємодію, спільну рефлексію, взаємне навчання; інтеграції інновацій у професійну діяльність науково-педагогічних і педагогічних працівників тощо.

Здійснений науковий пошук дає підстави для формулювання окремих рекомендацій щодо удосконалення науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної освіти, а саме: впроваджувати андрагогічно орієнтовані навчальні програми; розвивати мережу центрів андрагогічної майстерності викладачів як хабів інновацій та наставництва, розширювати професійні мережі й платформи для обміну досвідом, колективної рефлексії та поширення успішних кейсів (андрагогічно орієнтованих освітніх ініціатив); посилювати ресурсно-інформаційну базу (цифрові матеріали, методичні комплекси, інструменти оцінювання тощо) як основу для оперативного реагування на запити викладачів; інтегрувати механізми моніторингу й самооцінювання для відстеження ефективності супроводу та коригування траєкторій професійного розвитку; сприяти плеканню культури навчання впродовж життя через системні заходи, що стимулюють рефлексію, міжвідомчу взаємодію тощо.

З-поміж **перспективних напрямів подальших досліджень** виокремлюємо такі: вивчення впливу андрагогічних стратегій і моделей на ефективність науково-методичного супроводу професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти й розвиток культури навчання впродовж життя; дослідження впливу конкретних цифрових інструментів науково-методичного супроводу (й забезпечення) на зрушення у професійних практиках викладачів і на довгострокові результати навчання цільової групи як категорії дорослих, що навчаються; моделювання інноваційних форматів науково-методичного супроводу на основі розроблення та апробації інтегрованих моделей наставництва й коучингу в умовах неформальної освіти науково-педагогічних працівників.

Список використаної літератури

1. Бульвінська О. І., Капралова І. М. Використання масових відкритих онлайн курсів у професійному розвитку викладачів закладів вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. № 2 (88). С. 273–290. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4568>
2. Самойленко, О. А., Полякова, О. О., & Макогончук, Н. В. Неформальна освіта в умовах сьогодення: ключовий фактор успіху сучасного викладача. *Інноваційна педагогіка*, 2024. № 69. Т. 2. С. 219–223. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.46>
3. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти*: монографія / Н. В. Гузій (ред.). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 177–257. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710310/> (дата звернення: 15.11.2025).
4. Anderson M., Boutelier S. Converging andragogy with working adult professionalism in initial teacher preparation. *Journal of Educational Research and Practice*. 2021. Vol. 11, Issue 1. P. 202–216. DOI: <https://doi.org/10.5590/JERAP.2021.11.1.14>

5. Bahrani B. Applying Andragogy Principles to Enhance Professional Development in Corporate Training Programs. *Journal of Social Science Utilizing Technology*. 2024. № 2 (3). P. 415–429. DOI: <https://doi.org/10.70177/jssut.v2i3.1345>
6. Bates A.W. Teaching in a Digital Age – Second Edition. Vancouver, B.C.: Tony Bates Associates Ltd. 2019. 767 p. URL: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/> (дата звернення: 15.11.2025).
7. Bound H., Stack S. Practitioner action research. Institute for Adult Learning. Singapore: Institute for Adult Learning (IAL), 2012. 62 p. URL: https://ial.edu.sg/getmedia/7e462eca-612b-482a-ba97-2e0ad3e09857/Practitioner-Research-Resource_Final.pdf (дата звернення: 15.11.2025).
8. Buch A. Etienne and Beverly Wenger-Trayner (2020). Learning to Make a Difference. Value Creation in Social Learning Spaces, Cambridge University Press, ix + 279 pages. *Nordic Journal of Working Life Studies*. 2020. № 10 (4). P. 103–106. DOI: <https://doi.org/10.18291/njwls.123734>
9. Colley H., Hodgkinson Ph. Malcolm J. Non-formal learning: mapping the conceptual terrain. a consultation report. *infed.org. exploring education, pedagogy and community action*. 2002. URL: <https://infed.org/dir/welcome/non-formal-learning-mapping-the-conceptual-terrain-a-consultation-report/> (дата звернення: 15.11.2025).
10. Fostering well-being of adult educators in Europe. *European Association for the Education of Adults (EAEA)*. 2025. URL: <https://eaea.org/wp-content/uploads/2025/03/Fostering-well-being-of-adult-educators-in-Europe.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).
11. Greene K., Larsen L. Virtual Andragogy: A New Paradigm for Serving Adult Online Learners. *International Journal for Digital Society*. 2018. № 9 (2). P. 1376–1381. DOI: <https://doi.org/10.20533/ijds.2040.2570.2018.0169>
12. Hagen M., Park, S. We knew it all along! Using cognitive science to explain how andragogy works. *European Journal of Training and Development*. 2016. № 40 (3). P. 171–190. DOI: <https://doi.org/10.1108/EJTD-10-2015-0081>
13. Knowles M., Holton E., Robinson P., Swanson R. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 9th Edition. London: Routledge, 2020. 406 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429299612>
14. Koutsoukos M., Sipitanou A. Applying mentoring in adult education: benefits for mentees, mentors and educational organizations. *ICERI2020 Proceedings*. 2020. P. 7798–7810. DOI: <https://doi.org/10.21125/iceri.2020.1718>
15. Livingston M., Cummings-Clay D. Advancing adult learning using andragogic instructional practices. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*. 2023. № 8 (1). P. 29–53. DOI: <https://doi.org/10.32674/jimphe.v8i1.3680>
16. Loeng S. Various ways of understanding the concept of andragogy. *Cogent Education*. 2018. V. 5. № 1. P. 1–33. DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2018.1496643>
17. New PIAAC results show declining literacy and increasing inequality in many European countries: Better adult learning is necessary. *European Basic Skills Network*. 2025. URL: <https://basicskills.eu/new-piaac-results-show-declining-literacy-and-increasing-inequality-in-many-european-countries-better-adult-learning-is-necessary/> (дата звернення: 15.11.2025).
18. Nuis W., Segers M., Beusaert S. Conceptualizing mentoring in higher education: A systematic literature review. *Educational Research Review*. 2023. Vol. 41. Art. 100565. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100565>
19. Rogushina J., Gladun A., Anishchenko O., Pryima S., Ismailova L. Adult learning ecosystem: ontological approach for integration of services for andragogue activities. *8th International Scientific and Practical Conference «Applied Information Systems and Technologies in the Digital Society» (AISTDS 2024, October 1, 2024, Kyiv, Ukraine)*. 2025. P. 100–112. URL: https://ceur-ws.org/Vol-3942/S_08_Rogushina.pdf (дата звернення: 15.11.2025).
20. Shifferaw M., Burton J. Action Research in Adult Education: Academic-Practitioner Partnership in Washington, D C. *Adult Basic Education and Literacy Journal*. 2008. № 2 (2). P. 109–112. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ836273> (дата звернення: 15.11.2025).
21. Teachers and education staff. Continuing professional development for academic staff working in higher education. *Eurydice*. 2024. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/euryperia/germany/continuing-professional-development-academic-staff-working-higher-education> (дата звернення: 15.11.2025).
22. Wenger-Trayner E., Wenger-Trayner B. Learning to make a difference: Value creation in social learning spaces. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 288 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108677431>

References

- Bulvinska, O. I., & Kapralova, I. M. (2022). Viktoristannya masovih vidkritih onlajn kursiv u profesijnomu rozvitku vkladachiv zakladiv vishoyi osviti [Use of massive open online courses in the professional development of university teachers]. *Information Technologies and Learning Tools*, 2 (88), 273–290. <https://doi.org/10.33407/itlt.v8i2.4568>
- Samoilenko, O. A., Poliakova, O. O., & Makohonchuk, N. V. (2024). Neformalna osvita v umovakh sohodennia: kluchovyi faktor uspiyku suchasnoho vykladacha [Non-formal education in today's conditions: a key factor in the success of a modern teacher]. *Innovative Pedagogy*, 69 (2), 219–223. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.46>

- Sydorenko, V. V. (2018). Rozvytok pedahohichnoho akmeprofesiohenezu v umovakh formalnoi i neformalnoi pisladyplomnoi osvity [Development of pedagogical acme-professionogenesis in the conditions of formal and informal postgraduate education]. In N. V. Huzii (Ed.), *Teoriia ta metodyka profesiino-pedahohichnoi pidhotovky osvitiivskykh kadriv: akmeolohichni aspekty: monohrafiia* (pp. 177–257). National Pedagogical Drahomanov University. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710310/>
- Anderson, M., & Boutelier, S. (2021). Converging andragogy with working adult professionalism in initial teacher preparation. *Journal of Educational Research and Practice*, 11 (1), 202–216. <https://doi.org/10.5590/JERAP.2021.11.1.14>
- Bahrani, B. (2024). Applying Andragogy Principles to Enhance Professional Development in Corporate Training Programs. *Journal of Social Science Utilizing Technology*, 2 (3), 415–429. <https://doi.org/10.70177/jssut.v2i3.1345>
- Bates, A. W. (2019). *Teaching in a Digital Age – Second Edition*. Tony Bates Associates Ltd. <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/>
- Bound, H., & Stack, S. (2012). Practitioner action research. Institute for Adult Learning. Singapore Institute for Adult Learning (IAL). https://ial.edu.sg/getmedia/7e462eca-612b-482a-ba97-2e0ad3e09857/Practitioner-Research-Resource_Final.pdf
- Buch, A. (2021). Etienne and Beverly Wenger-Trayner (2020). Learning to Make a Difference. Value Creation in Social Learning Spaces, Cambridge University Press, ix + 279 pages. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 11 (1). <https://doi.org/10.18291/njwls.123734>
- Colley, H., Hodgkinson, Ph. & Malcolm, J. (2002.). Non-formal learning: mapping the conceptual terrain. a consultation report. *infed.org. exploring education, pedagogy and community action*. <https://infed.org/dir/welcome/non-formal-learning-mapping-the-conceptual-terrain-a-consultation-report/>
- European Association for the Education of Adults (EAEA) (2025). *Fostering well-being of adult educators in Europe*. <https://eaea.org/wp-content/uploads/2025/03/Fostering-well-being-of-adult-educators-in-Europe.pdf>
- Greene, K., & Larsen, L. (2018). Virtual Andragogy: A New Paradigm for Serving Adult Online Learners. *International Journal for Digital Society*, 9 (2), 1376–1381. <https://doi.org/10.20533/ijds.2040.2570.2018.0169>
- Hagen, M., & Park, S. (2016). We knew it all along! Using cognitive science to explain how andragogy works. *European Journal of Training and Development*, 40 (3), 171–190. <https://doi.org/10.1108/EJTD-10-2015-0081>
- Knowles, M., Holton, E., Robinson, P., & Swanson, R. A. (2020). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development* (9th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429299612>
- Koutsoukos, M., & Sipitanou, A. (2020). Applying mentoring in adult education: benefits for mentees, mentors and educational organizations. *ICERI2020 Proceedings*. 7798–7810. <https://doi.org/10.21125/iceri.2020.1718>
- Livingston, M., & Cummings-Clay, D. (2023). Advancing adult learning using andragogic instructional practices. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 8 (1), 29–53. <https://doi.org/10.32674/jimphe.v8i1.3680>
- Loeng, S. (2018). Various ways of understanding the concept of andragogy. *Cogent Education*, 5, 1, 1–33. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2018.1496643>
- European Basic Skills Network (2025). *New PIAAC results show declining literacy and increasing inequality in many European countries: Better adult learning is necessary*. <https://basicskills.eu/new-piaac-results-show-declining-literacy-and-increasing-inequality-in-many-european-countries-better-adult-learning-is-necessary/>
- Nuis, W., Segers, M., & Beusaert, S. (2023). Conceptualizing mentoring in higher education: A systematic literature review. *Journal of Professional Capital and Community*, 8 (3), 261–280. <https://doi.org/10.1016/j.jpcc.2023.05.005>
- Rogushina, J., Gladun, A., Anishchenko, O., Pryima, S., Ismailova, L. (2025). Adult learning ecosystem: ontological approach for integration of services for andragogue activities. *8th International Scientific and Practical Conference “Applied Information Systems and Technologies in the Digital Society” (AISTDS 2024, October 1, 2024, Kyiv, Ukraine)*, (pp. 100–112). https://ceur-ws.org/Vol-3942/S_08_Rogushina.pdf
- Shifferraw, M., Burton, J. (2008). Action Research in Adult Education: Academic-Practitioner Partnership in Washington, D C. *Adult Basic Education and Literacy Journal*, 2 (2), 109–112. <https://eric.ed.gov/?id=EJ836273>
- Eurydice (2024). *Teachers and education staff. Continuing professional development for academic staff working in higher education*. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/germany/continuing-professional-development-academic-staff-working-higher-education>
- Wenger-Trayner, E., & Wenger-Trayner, B. (2020). *Learning to make a difference: Value creation in social learning spaces*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108677431>

Стаття надійшла до редакції 20.11.2025
Прийнято до друку 26.12.2025

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE NONFORMAL EDUCATIONAL SPACE

Olena Anishchenko

<https://orcid.org/0000-0002-6145-2321>

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,
Head of The Andragogy Department,
Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
9 Maksym Berlynskyi Str., 04060, Kyiv, Ukraine
anishchenko.olena@gmail.com

The article is devoted to the analysis of the problem of professional development of teachers of higher education institutions in the conditions of nonformal educational space in the context of scientific and methodological support and scientific and methodological provision. Teachers of higher education institutions are singled out as a category of adult learners (involved in learning). Attention is focused on the role of informal education as a resource for the professional growth of teachers. It is emphasised that it is informal educational practices that provide flexibility, adaptability and the possibility of integrating innovations into the activities of scientific, pedagogical and teaching staff. Such practices create conditions for the exchange of experience and the development of professional competencies, and contribute to the development of a culture of lifelong learning. The essence of scientific and methodical support for the professional development of teachers is revealed. Scientific and methodical support is interpreted as a dynamic ecosystem that encompasses monitoring and diagnostic, content-related, control and analytical procedures for actualising the professional potential of scientific, pedagogical and teaching staff. It is substantiated that, as a catalyst for the development of a culture of lifelong learning, this support ensures the purposeful transformation of educational processes in the context of personal development and self-development. Its dynamism, personal and practical orientation, which corresponds to modern challenges in the field of higher education, is emphasized. A comparative analysis of scientific and methodical support and scientific and methodical guidance for the professional development of teachers was carried out, their common and distinctive characteristics were identified, and their significance for the formation of a competitive staff of higher education institutions was outlined. Recommendations for improving the scientific and methodical support of the professional development of higher education institution teachers in the context of nonformal education were substantiated.

Keywords: competences, continuing education, higher education teachers, nonformal education, professional development, scientific and methodical support, scientific and methodical provision.